

રોકાણકારોની પાઠશાળા

નાણાંકીય આયોજન શ્રેણી- લેખ-૧

આર્થિક સલામતી માટે બચત-રોકાણનું મહત્વ સમજવું જોઈએ

બચત એટલે શું?

બચતની વ્યાખ્યા સરળ શબ્દોમાં કરવી હોય તો શું કરાય? ભવિષ્યમાં આપણને વધારાનાં નાણાંની જરૂર પડે અને એ જરૂરીયાતને પુરી કરવાના હેતુથી આપણી આવકના જે હિસ્સાને આપણે બાજુએ રાખી મુકીએ એને બચત કહેવાય છે. આવકમાંથી જે-જે ખર્ચ કરવામાં આવે છે અને તે પછી જે રકમ બચે છે તે રકમ બચત છે. વ્યક્તિએ પોતાની આર્થિક સલામતી માટે, લાંબા ગાળાના લક્ષ્યાંકો પૂરા કરવા માટે બચત કરવી આવશ્યક છે. બચત માટે પાયાનો નિયમ એ છે કે ખર્ચ કર્યા બાદ વધે એની નહિ, પરંતુ આવકમાંથી બચતનો હિસ્સો કાઢી લીધા પછી જે બચે એનો ખર્ચ કરવો જોઈએ. વાસ્તવમાં સારા-સલામત ભાવિ માટે બચત ફરજિયાત કરવી જોઈએ.

ગમે ત્યારે બચત શરૂ કરી શકાય

એક સ્વાભાવિક પ્રશ્ન છે કે બચત ક્યારથી શરૂ કરવી જોઈએ. બચત માટેનો કોઈ યોગ્ય સમય નિશ્ચિત નથી. જેટલી વહેલી ઊંમરે બચતનો આરંભ કરશો એટલી તમારી ભાવિ સ્થિતિ વધુ બહેતર બનશે. બચતનું મહત્ત્વ એટલા માટે છે કે અણધાર્યા ખર્ચ જેવા કે માંદગી, વેપારમાં ખોટ કે અકસ્માત વગેરે જેવા કટોકટીના સમયે વાપરી શકાય એવું ભંડોળ બચત દ્વારા જ સર્જી શકાય છે. ભાવિ લક્ષ્યાંકો જેવા કે નવા ઘરની ખરીદી, સંતાનોના ઉચ્ચ શિક્ષણનો ખર્ચ, નિવૃત્તિ આયોજન જેવા નાણાકીય લક્ષ્યાંકો બચત દ્વારા આપણે પૂરા કરી શકીએ છીએ. આથી જ વહેલી તકે બચતનો આરંભ કરી દેવો જોઈએ.

ખર્ચના પ્રકારને સમજી અગ્રક્રમ નક્કી કરો

બચતમાં વૃદ્ધિ કરવા માટે એ જરૂરી છે કે જરૂરિયાતો, ઈચ્છાઓ અને મહત્ત્વાકાંક્ષાઓ વચ્ચેના ફરકને સમજવામાં આવે. જરૂરિયાતો એ કહેવાય કે જે અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવા માટે આવશ્યક હોય, જેમ કે અન્ન, પાણી, વસ્ત્ર, આવાસ, આરોગ્ય એ બધી જરૂરિયાતો છે કે જે જીવન માટે અત્યાવશ્યક છે. ઈચ્છાઓ એને કહેવાય કે જે તમારી સુખસુવિધા અને જીવનશૈલીમાં વધારો કરે છે પરંતુ આવશ્યક નથી, જેમ કે મનોરંજન, હોટેલમાં જમવું, બહારગામ ફરવા જવું વગેરે.

મહત્વાકાંક્ષાઓ એવી પ્રબળ ઈચ્છાઓ છે, જેમાં લક્ઝરી મોંઘી કાર ખરીદવાની ઈચ્છા, અત્યાધુનિક મોંઘા મોબાઇલ ખરીદવાની ઈચ્છા વગેરે થાય. આવી મોંઘી ચીજો ખરીદવા માટે તમને લોન લેવાની લાલચ પણ થઈ શકે છે. જો આપણે આપણી ઈચ્છાઓ કે મહત્ત્વાકાંક્ષાઓ પાછળ કોઈ પણ આયોજન વિના ખર્ચ કરીશું તો બચત કરવાનું મુશ્કેલ થશે.

બચત કરવા માટે ખર્ચ અને આવકનું આયોજન કઈ રીતે કરવું એ જોઈએ.

બજેટ બનાવો

પહેલાં તો તમને જે- જે સાધનો અને સંપત્તિમાંથી આવક થતી હોય, જેમ કે પગાર, બોનસ, ભાડાની આવક, વગેરેની યાદી બનાવો. પછી બધા પ્રકારના ખર્ચની યાદી બનાવો (જેમ કે વીજળી, ગેસ, મેઈન્ટેનન્સ બિલ્સ વગેરે). વ્યક્તિએ આવકના ચોક્કસ ટકાની રકમ નિયમિત બચત અને મૂડીરોકાણ માટે ફાળવવી જોઈએ.

ખર્ચને અગ્રતા પ્રમાણે ગોઠવો

ઉપર પ્રમાણે બજેટ બનાવ્યા બાદ વ્યક્તિએ પ્રથમ મૂળભૂત જરૂરિયાતોને સંતોષવા માટેના ખર્ચની જોગવાઈ કરવી જોઈએ અને તે પછી ઈચ્છાઓ અને મહત્ત્વાકાંક્ષાઓને સંતોષવા માટેના ફંડની જોગવાઈ કરવી જોઈએ. અન્ન, વસ્ત્ર અને નિવાસ (મેઈન્ટેનન્સ કે ઘરભાડું) એ આવશ્યક ખર્ચ છે એટલે એના ખર્ચ માટેના ભંડોળની સૌપ્રથમ જોગવાઈ કરવી જોઈએ.

તાકીદના ખર્ચ માટેનું ભંડોળ

ઘણીવાર આપણને માંદગી, અકસ્માત કે અન્ય અણધારી આફત આવી પડે ત્યારે તેમાં ઘણો ખર્ચ થઈ જતો હોય છે. પરિણામે જે કંઈ આયોજન કર્યું હોય તેના પર પાણી ફરી વળે છે એટલે આવી આફતોના સમયે કામ આવે એ માટેનું ભંડોળ આપણે અલગ રાખવું જોઈએ. સવાલ એ છે કે આવું ભંડોળ કઈ રીતે રચવું. ઘણી વાર આપણને નિયમિત કમાણી ઉપરાંત અણધાર્યો લાભ થતો હોય છે એના દ્વારા અથવા નિયમિત રીતે ચોક્કસ રકમ અલગ જમા કરીને આવા ભંડોળની રચના કરી શકાય છે.

ભાવિ માટે મૂડીરોકાણ

આવકનો અમુક હિસ્સો લાંબા ગાળાના લક્ષ્યો પૂરા કરવા માટે આવકના એક હિસ્સાનું મૂડીરોકાણ કરવું જોઈએ, જે સમયની સાથે વૃદ્ધિ પામતું રહે. લાંબા ગાળાના લક્ષ્યો એવી બાબતો છે કે જે એક મહિના કે સપ્તાહમાં નહિ, પરંતુ તેને સાકાર કરતાં વર્ષો લાગી જાય છે. જેમ કે શિક્ષણ ક્ષેત્રે ઉચ્ચ ડિગ્રી હાંસલ

કરવી, પોતાનો સ્વતંત્ર વેપાર ચાલુ કરવો, પોતાની માલિકીનું ઘર ખરીદવું, નિવૃત્તિ માટેનું આયોજન કરવું વગેરે.

મૂડીરોકાણ શા માટે કરવું જોઈએ?

માત્ર બચત કરવાથી સંપત્તિવાન થવાતું નથી. કરેલી બચત સમય વીતવા સાથે વૃદ્ધિ પામતી રહે એ માટે તેનું યોગ્ય સાધનોમાં રોકાણ કરવું આવશ્યક છે. મૂડીરોકાણ કરવાથી જે વૃદ્ધિ થાય તેના બળે તમે તમારા નાણાકીય લક્ષ્યો જેવાં કે ઘરની ખરીદીમાં રોકાણ, બાળકોના શિક્ષણના ખર્ચને પહોંચી વળવા કે સ્થાવર કે જંગમ મિલકત ખરીદવાને પૂરાં કરી શકો છો.

મૂડીરોકાણનો આરંભ જેટલો વહેલો કરો એટલું સારું છે. આદર્શ સ્થિતિ તો એ છે કે જ્યારથી તમે કમાવાનું શરૂ કરો ત્યારથી જ મૂડીરોકાણ કરવાનું શરૂ કરો. રોકાણ કરવાથી મૂડી વૃદ્ધિ પામે છે. આ વૃદ્ધિ તમને કુગાવા સામે રક્ષણ પૂરું પાડે છે. રોકાણ મારફત તમે વિવિધ નાણાકીય લક્ષ્યાંકો પાર પાડી શકો છો. વહેલી તકે શરૂ કરેલું નિયમિત રોકાણ તમને નિવૃત્તિ ભંડોળ સર્જવા તમને સક્ષમ બનાવે છે.

મૂડીરોકાણ કરતાં પૂર્વે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા

મૂડીરોકાણ કરતાં પૂર્વે તમારે એ મુદ્દા ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ કે તમારા દૈનિક ખર્ચને પહોંચી વળી શકાય એવો સ્થિર આવકનો સ્રોત તમારી પાસે હોય. બીજું, તમારી પાસે તાકીદની પરિસ્થિતિ જેવી કે નોકરી છૂટી જવી કે એવા અણધાર્યા ખર્ચને પહોંચી વળવા માટેનું ભંડોળ હોય. ત્રીજું એ કે અચાનક માંદગી આવી જાય તો એ માટેનું વિમા કવચ તમારી પાસે હોવું જોઈએ. જો આની જોગવાઈ તમે કરી લીધી હોય તો મૂડીરોકાણ કરવામાં તમે આગળ વધી શકો છો.
